

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Ett trendlöst hot mot demokratin

*En undersökning av politiska avhopp i Kalmar kommun 2016-2017,
samt diskussion och jämförelse med andra svenska kommuner.*

*Författare: Oliver Wykman
Handledare: Daniel Silander
Termin: HT-17
Ämne: Praktiktermin
Kurskod: 2SK400*

Tack

Till min handledare, förvaltningschefen vid Kalmar kommunledningskontor, Jonas Sverkén, Marie Svensson, administratör vid kommunledningskontoret, samt till mina handledare på EUP-programmet, Martin Nilsson och Daniel Silander. Ni har under hela terminen uppmuntrat, stöttat och varit till stor hjälp för detta arbete.

Innehåll

Inledning och syfte	4
Metod och material.....	4
Bakgrund.....	5
Resultat.....	6
Tidigare forskning och diskussioner kring politiska avhopp.....	6
Vad visar liknade undersökningar i andra svenska kommuner?	7
Östergötland- ett exempel på motsatsen(?)	8
Vad kan politiska avhopp innebära för demokratin?.....	9
Hur ser det ut i Kalmar kommun?	10
Varför väljer förtroendevalda kommunpolitiker att hoppa av sina uppdrag?.....	12
Diskussion och jämförelse.....	13
Egna reflektioner	14
Källor.....	15

Inledning och syfte

Under min praktiktid har jag på egen hand genomfört en undersökning rörande politiska avhopp i Kalmar kommun, den grundar sig i dels statistik från Kalmar kommun framtagen med hjälp av Marie Svensson, administratör vid kommunledningskontoret. Dels också i form av ett utskick med tre enkla frågor (mailar bifogas till denna rapport) till de politiker som ej motiverat sitt avhopp. Frågorna syftade till att få svar på varför man valt att hoppa av och om man tyckte sig se några generella orsaker till varför förtroendevalda hoppa av sina uppdrag i förtid. Tack vare resultatet av denna datainsamling kunde jag sedermera producera de tabeller och diagram som kommer presenteras i denna rapport. Undersökningen innefattar 29 politiker som lämnat sina uppdrag i Kalmar kommun, varav tre är avlidna, under perioden 1/1 2016-1/11 2017. Uppdraget jag fick var att försöka ta reda på vilka som hoppar av och varför. Undersöka om de finns någon grupp eller orsak som sticker ut. Undersökningen och utformningen av denna mindre rapport är därför anpassad och designad för att försöka ge svar på detta.

Metod och material

Jag har därför utöver egen datainsamling även tittat en hel del på tidigare forskning kring ämnet och om hur problematiken med förtida avhopp bland förtroendevalda ser ut i andra delar av landet. Dessa rapporter eller litteratur är gjorda eller framtagna av andra statsvetare och/eller professorer inom politik/statsvetenskap. Jag blev positivt överraskad över att det faktiskt fanns en del skrivet och forskat på ämnet, som dessutom var relativt färskt producerat. Anledningen till att jag valt att titta på liknande undersökningar, eller åtminstone delar av dem, är att försöka se om det finns några redan upptäckta trender i svensk kommunpolitik rörande förtida avhopp. Och för att försöka hålla mig till ämnet och göra rapporten så ”smal” och välriktad som möjligt har jag valt att plocka det som behandlar liknande frågor som jag ställt i min undersökning, eftersom detta är mest relevant och tidsramen klart begränsad. Utöver rapporter och litteratur har jag även använt statistik från bland annat Statistiska Centralbyrån (SCB) och Val.se. Jag har under min rapportskrivning även läst stycken av Daniel och Charlotte Silanders *Politiskt entreprenörskap*, i vilken det bland annat diskuteras att en politisk entreprenör faktiskt är en aktör inom den offentliga sektorn, och ett exempel på en sådan aktör är i högsta grad en kommunpolitiker. Dessa har, som mycket intressant presenteras i denna bok, möjlighet att utveckla och förändra den offentliga sektorn för att skapa bättre förutsättningar för medborgarna som berörs. Med detta i åtanke blir, enligt mig, syftet eller meningen med denna rapport ännu viktigare. Väljer dessa entreprenörer, som dessutom röstas fram av medborgarna, att hoppa av i förtid är risken stor att vi går miste om värdefull kompetens. Kompetens som skulle kunna bidra till exempelvis ökad mångfald.¹

Denna mindre rapport består av två delar som tillsammans blir en slags jämförande studie mellan liknande undersökningar eller rapporter för andra svenska kommuner, och den undersökning jag gjort helt på egen hand rörande Kalmar kommun. Vad gäller själva metoden blir ju underlaget till min egen undersökning ett slags strategiskt urval. Urvalet i mitt fall kommer alltså innefatta de intervjuer med de avhoppande politiker i Kalmar kommun som ej

---

¹ ”*Politiskt entreprenörskap*”, Silander, Daniel & Charlotte Silander (red.). Stockholm: Santérus förlag (2105).

angett någon direkt orsak till sitt avhopp. När det kommer till intervju som metod tog jag en del hjälp av Monica Dalens ”Intervju som metod”. Att använda kvalitativa intervjuer som metod kan innehålla vissa problem eller svårigheter.² Etiska problem kan vara ett sådant, men jag har valt att låta samtliga av de som deltagit vara anonyma, trots att samtliga av de avhoppande politikernas entledigande är offentliga handlingar så har flera valt att utveckla och öppna sig ytterligare, vilket jag tycker bör hållas anonymt.

De frågor som ställdes till de politiker som ej motiverat sitt avhopp var följande:

- *Fanns det någon orsak som du ej nämnt till varför du valt att frånsäga dig dina politiska uppgifter?*
- *Vad tror du är den största orsaken till varför man väljer att avsäga sig sitt politiska ansvar?*
- *Diskuterades det inom sfären för ditt politiska uppdrag om alternativet att avsäga sitt politiska uppdrag? Om ja, hände detta ofta eller sällan?*

Om du har något övrigt som du anser vara relevant för denna undersökning får du gärna tillägga detta.

Med dessa frågor var min tanke att hålla frågorna så öppna som möjligt men ändå begränsa dem till att i princip enbart ge svar på de frågor jag hade tid och utrymme att behandla. Jag anser att jag lyckades relativt bra med detta och jag upplever att de som intervjuades överlag var positivt inställda till att besvara mina frågor och hjälpa till med undersökningen, vilket naturligtvis var mycket tacksamt.

Bakgrund

Trenden visar på att allt sedan valet 2002 har valdelagandet i Sverige ökat, och förtroendet för politiker och för de politiska partierna har åter stärkts, detta efter att ha upplevt bottennoteringar i slutet av 1990-talet. Partierna kan dessutom stoltsera med att ha lyckats bryta trenden med sjunkande medlemsantal och partierna upplever inte heller att det skulle vara ett större problem idag, jämfört med vid 1990-talets slut, att rekrytera kandidater till förtroendeuppdrag. Till dessa positiva tongångar ska även adderas att svenska medborgares vilja att ta på sig förtroendeuppdrag har hållit sig på en förhållandevis hög nivå över en längre tid.³ Med dessa meningar och den positiva trendvind som tycks svepa över svensk partipolitik är det lätt att tänka sig att en rapport i syfte att reda ut eventuella problem med avhoppande politiker inte skulle ha mycket att hämta. Men faktum kvarstår att, som jag nämnde i inledningen, är det trots allt knappt 30 politiker bara i Kalmar kommun som under loppet av mindre än två år försvunnit från sina förtroendeuppdrag. Har verkligen samtliga av dessa enbart praktiska skäl till att man valt att avsäga sig medborgarnas förtroende?

---

² Dalen, Monica. ”Intervju som metod”, 2:a upplagan, Gleerups förlag, 2007.

³ ”Att ta plats i politiken”, SKL:s rapport, gjord av statsvetarna Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2015.

Resultat

Tidigare forskning och diskussioner kring politiska avhopp

Undersökningar kring förtida avhopp i den svenska kommunpolitiken ingår ofta i större undersökningar med fokus på att ta reda på hur den svenska demokratin egentligen mår. Jag har valt att, som nämndes i inledningen, plocka delar av dessa undersökningar som jag anser vara relevanta för denna rapport. Dessa delar innehåller resultat av liknande undersökningar som min egen eller redovisningar för hur kommunpolitiken mår i andra av landets kommuner. Anledningen till att jag valt att göra på detta viset är att jag tycker rapporten får en annan dimension om det finns andra objekt att jämföra med och framför allt försöka jämföra med de förklaringar som finns till varför läget är som det är i andra kommuner.

I en av de tidigare rapporter jag tagit del av, som är ifrån 2014, finns det faktiskt anmärkningsvärt många hälsotecken som indikerar att läget i kommunpolitiken i inte på något sätt är sämre- i flera fall snarare bättre- i jämförelse med hur det såg ut under slutet av 1990-talet. Det finns indikatorer som kan bekräfta att detta är fallet, så som:

- Valdeltagandet har kontinuerligt ökat i varje val sedan 2002.
- Politikerförtroendet har stärkts sedan bottennoteringarna 1998.
- Förtroendet för partiernas förmåga att fullgöra sina uppgifter i den representativa demokratin har ökat.
- Under 00-talet har partiernas medlemsförluster bromsats upp, planat ut och haft en viss positiv trend de senaste åren.
- Partierna upplever inte större problem i dag, jämfört med 1990- talets slut, att finna kandidater till förtroendeuppdrag.
- Viljan hos medborgarna att ta på sig förtroendeuppdrag har över tid inte förändrats till det sämre.⁴

I media har det med jämna mellanrum lyfts fram som ett problem, eller rent av ett hot mot demokratin, att runt var sjätte invald i kommunfullmäktige lämnar sitt uppdrag innan mandatperioden är slut. Viktigt att notera att det i den undersökningen berör enbart politiker i kommunfullmäktige, inräknade i den siffran är alltså inte de avhoppande med förtroendeuppdrag som ej sitter i kommunfullmäktige. Media brukar trycka på just den demokratiska problematiken när politiska avhopp uppmärksammas, och visst återkommer också detta argument i vissa forskarstudier.⁵ Men det är ytterst tveksamt att detta skulle vara hela svaret, och den stora frågan i mitt fall är hur det ser ut i Kalmar kommun.

I en rapport framtagen av institutet för lokal och regional demokrati från 2006 ansågs att avhoppet *"kan och bör"* ses som tecken på att vår demokrati inte fungerar fullt ut. Detta skulle alltså, åtminstone till viss del, bekräfta den bild media beskrivit och som presenteras i tidigare stycke. Därför anser jag att detta är ett intressant fastslående att undersöka. Innebär de politiska avhoppet i Kalmar kommun att det finns demokratiska problem? Jag återkommer med svaret på denna fråga. För det finns ytterligare antydanden om att bristande

---

⁴ *"Ingen partikris trots allt?"*, i Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red), Erlingsson, Gissur Ó. och Mikael Persson (2014). Göteborgs universitet: SOM-institutet

⁵ *"Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken"*, Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2010.

interndemokrati råder i partierna, liksom toppstyre i kommunerna eller en för stor tjänstemanna-makt, har bidragit till att unga folkvalda har en benägenhet att hoppa av i förtid.⁶ Men vi kan i sammanhanget direkt väva in fakta som säger att under 2000-talet har andelen politiker som hoppat av sitt uppdrag i förtid varit tämligen konstant över tid. Som tidigare nämnt så är det ungefär var sjätte invald som lämnar kommunfullmäktige innan mandatperiodens slut under 2000-talet.⁷ Men även i de undersökningar gjorda för tiden innan 2000-talet förefaller siffrorna se likartade ut.⁸ Det är alltså svårt att argumentera för att avhopparna fattar sitt beslut för att interndemokratin skulle fungera dåligt i partierna, eller för att kommunerna är mer toppstyrda eller tjänstemannakontrollerade. Dessa konstateranden belyser och/eller understryker de svårigheter som finns att hitta en enskild orsak eller för den delen en ”röd råd” i gåtan om varför politiker väljer att hoppa av i förtid. Praktiska orsaker som utbildning, arbete, kärlek, flytt av privata orsaker är omständigheter som alltid kommer att vara en del av denna problematik och det är egentligen inte dessa orsaker som denna rapport har för avsikt att belysa. Det svåra, och för den delen det intressanta är att försöka hitta av vad de som hoppar av sina uppdrag utan att ange någon form av praktisk orsak, har för anledning. Sen är de med praktiska anledningar inte på något sätt irrelevanta för en kommun att ta fasta på, eftersom att dessa praktiska orsaker skulle kunna åtgärdas för att behålla duktiga politiker i kommunen, men också för att praktiska orsaker kan hänga samman och påverka andra beslut.

Vad visar liknade undersökningar i andra svenska kommuner?

När man då vill försöka att bilda sig en uppfattning om hur det ser ut i andra av Sveriges kommuner, har vi alltså redan kunnat konstatera att den övergripande slutsatsen är att andelen politiker som hoppar av sitt uppdrag i förtid tycks vara tämligen konstant över tid, det vill säga att det finns ingen trend som tyder på att avhoppet minskat eller ökat nämnvärt. Hittills under 2000-talet ligger det på en relativt jämn, konstant nivå där ungefär var sjätte invald lämnar kommunfullmäktige innan mandatperiodens är över.⁹ Men även siffror från innan millenniumskiftet förefaller att visa en liknande tendens.¹⁰

Och som tidigare nämnts finns det, när man tittar på undersökningar för landet i övrigt, få belegg för att avhopparna fattar sitt beslut för att interndemokratin skulle fungera dåligt i partierna, eller för att kommunerna är toppstyrda eller tjänstemannakontrollerade vilket är ett gott betyg till landets kommunpolitiker och tjänstemän. Genom att titta på ytterligare tre separata studier (gjorda av Nielsen 2001; Erlingsson och Öhrvall 2010; Järnbert och Wilén 2013) är det möjligt att dra i princip samma slutsatser som tidigare presenterats.

I dessa undersökningar motiverar drygt 60 procent av tillfrågade sina avhopp med att dessa skedde på grund av det jag valt att kategorisera som privata skäl (till exempel eller svårigheter

---

⁶ ”Unga politiker i Dalarna. Varför hoppar de av och vad kan få dem att stanna kvar i politiken?” Hassis, Linnea, Helena Kåks och Jan Söderfeldt (2009), Falun: Dalarnas forskningsråd.

⁷ Persson, Jessica och Richard Öhrvall (2008). ”Förtroendevalda i kommuner och landsting”. En rapport om politikerantal och representativitet. Stockholm: Statistiska centralbyrån

⁸ Nielsen, Peder (2001). ”På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin”, i SOU 2001:48 Att vara med på riktigt. Stockholm: Fritzes

⁹ Persson, Jessica och Richard Öhrvall (2008). ”Förtroendevalda i kommuner och landsting”. En rapport om politikerantal och representativitet. Stockholm: Statistiska centralbyrån

¹⁰ Nielsen, Peder (2001). ”På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin”, i SOU 2001:48 Att vara med på riktigt. Stockholm: Fritzes.

att förena uppdraget med förvärvsarbete, familjeförhållanden eller hälsoproblem) och praktiska skäl så som flytt från kommunen eller studier, omkring 20 procent uppger ”politiska skäl” (till exempel att debatterna i fullmäktige följde partilinjen för mycket, att det egna partiet saknade egentligt inflytande, att man själv saknade inflytande i det egna partiet eller att debattklimatet i fullmäktige var dåligt), och de resterande 20 procent anger att privata och politiska skäl var lika viktiga i deras beslut.¹¹¹²¹³ Det positiva med dessa undersökningar är att dess svar, någorlunda, går att jämföra med svaren i min egen undersökning av de avhoppande politikerna i Kalmar kommun, eftersom svaren eller svarsalternativen till stor del har varit likartade.

Efter att ha tittat på dessa undersökningar för hur läget är i andra kommuner runt om i landet, blir slutsatsen att det med hjälp av den data som är utvunnen med hjälp av avhopparnas egna svar inte går att peka på att en bristande interndemokrati i partierna eller demokratin i kommunerna som generell orsak till avhoppet. Som ett tillägg kan nämnas att i dessa undersökningar uppger inte heller de avhoppande att de blivit illa behandlade eller illa bemötta i sin roll som förtroendevalda, vilket jag kan se som ett förstärkande till avhoppet inte generellt beror på problem i demokratin. Så pass stor andel som 80 procent av de tillfrågade i den undersökning som är gjord av Erlingsson och Öhrvall (2010) uppgav istället att de haft eller har en mycket eller ganska positiv syn på sin tid i kommunpolitiken. Över 50 procent i samma undersökning uppgav att de troligen eller kanske kunde tänka sig att ställa upp och kandidera till fullmäktige igen.¹⁴

I diskussion, eller debatten, om att förtida avhopp inom politiken skulle vara ett tecken på att demokratin skulle ha drabbats av hälsoproblem fastslår alltså dessa undersökningar att detta inte är fallet. Åtminstone inte att demokratin på det kommunala planet skulle vara drabbat av tänkbara orsaker som ”gubbvälde”, ”toppstyre” eller en bristande interndemokrati i partierna. Det är i alla fall inte den bild som de tillfrågade avhopparna själva vill visa när de fått frågan, och deras svar måste trots allt ses som det absolut närmaste sanningen man kan komma i en sådan här undersökning.

Östergötland- ett exempel på motsatsen(?)

Studierna ovan behandlar alltså separata undersökningar som var sammanfattande bild, mer eller mindre, pekar mot att de avhoppande politikerna i landets kommuner är svårt att koppla till en specifik orsak eller problem intern eller i demokratin. Men för att få en ytterligare dimension i denna rapport innan jag presenterar min egen undersökning för Kalmar kommun ville jag försöka visa på ett fall som på något sätt belyser att det ändå finns en problematik. Så frågan var, finns ett sådant fall behandlat? Nja, men jag lyckades hitta en intressant studie gjord 2010 av Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall vid Linköpings universitet.¹⁵

---

¹¹ Nielsen, Peder (2001). *”På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin”*, i SOU 2001:48 Att vara med på riktigt. Stockholm: Fritzes

¹³ Järnbert, Mikaela och Johan Wilén (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

¹⁴ *”Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken”*, Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2010.

¹⁵ *”Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken”*, Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2010.

Studien är baserad på en enkät som riktades till kommunpolitiker i Östergötland. Även de fastslår att i den allmänna debatten, och då kanske främst tack vare media, har skapats en bild att det på senare tid löper en trend som säger att intresset för att engagera sig politiskt minskat avsevärt. Men också att många av de som tagit på sig ett uppdrag inom kommunpolitiken tröttnar på politiken med anledningen att de känner att de inte har möjlighet att kunna påverka, inte får betalt, känner sig överkörda eller på grund av motsättningar eller rent av intriger inom partierna etcetera.

Erlingsson, Fogelgren och Öhrvall strävar i denna studie efter att beskriva de personer som i förtid lämnar sina politiska uppdrag, men de försöker också ta reda på orsakerna bakom att de väljer att göra det. Deras resultat visar till stor del liknande resultat som det som presenterades i de tidigare nämnda rapporterna, det vill säga att mycket av det som cirkulerar som sanningar i media inte stämmer.

Det som fastslås i rapporten är nämligen att majoriteten av de politiker som hade valt att lämna sitt uppdrag inom kommunpolitiken uppgav att de gjort det av privata eller praktiska skäl, alltså på grund av sitt eget handlande. De handlade alltså oftast om att de flyttade från kommunen, hade tvingats sluta av hälsoskäl eller att de helt enkelt var i ett stadie i livet där det inte fanns möjligt att kombinera det politiska arbetet med sitt ordinarie förvärvsarbete och annat som vardagen kräver i form exempelvis hemarbete. Det som jag anser gör Erlingsson, Fogelgren och Öhrvalls rapport extra intressant gentemot tidigare nämnda exempel är att de följt upp avhopparna och upptäckt att de flesta av avhopparna fortsätter att tillhöra det parti de representerade i fullmäktige. Dessutom uppger många av de tillfrågade att de skulle kunna tänka sig att ta på sig uppdraget igen. En avslutande dimension som gör att rapporten av Erlingsson, Fogelgren och Öhrvalls sticker ut en aning är att de också tagit reda på hur de avhoppande politikernas synsätt på sin tid i kommunpolitiken ser ut och om den har förändrats. Men de flesta av dessa har faktiskt en positiv syn på tiden i kommunpolitiken och har varken känt sig dåligt bemötta av andra förtroendevalda, media eller kommuninvånare.¹⁶

Vad kan politiska avhopp innebära för demokratin?

Trots att det huvudsakliga budskapet i de undersökningar jag behandlat i min rapport är det inte tycks råda någon kris eller negativ trend inom kommunpolitiken, är det enligt mig väldigt viktigt att ta fasta på det konstaterande också görs i undersökningarna, nämligen att avhoppande politiker kan innebära en annan typ av demokratiskt problem. Ett demokratiproblem som är intressant att ha med i ryggsäcken när man studerar resultatet för avhoppet i Kalmar kommun. Det som däremot framkommer av de tidigare undersökningarna som jag tittat på är att kvinnor och unga personer är överrepresenterade bland avhopparna i flera kommuner i övriga landet. Dessutom är den största andelen av de som väljer att hoppa av i förtid förhållandevis nya i politiken, klart större än den andel som varit aktiv i politiken under en något längre tid.¹⁷¹⁸

Fastslåendet angående negativa konsekvenser som görs i dessa tidigare studier bland andra svenska kommuner är att avhoppet däremot leder till skevheter kring representativet, denna

---

¹⁶ "Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken", Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2010.

¹⁷ Nielsen, Peder (2001). "På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin", i SOU 2001:48 Att vara med på riktigt. Stockholm: Fritzes

¹⁸ "Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken", Gissur Ó. Erlingsson, Mattias Fogelgren och Richard Öhrvall från Linköpings universitet, 2010.

skevhet uppkommit redan under eller direkt efter valen (alltså redan innan politiker hunnit hoppa av), också förstärks under mandatperiodens gång, i och med att en viss grupp är eller har varit överrepresenterad bland avhopparna.¹⁹ Med skevhet syftas alltså till att om en viss grupp är underrepresenterad redan på valsedlarna eller direkt efter val när mandat ska fördelas, och denna grupp sedan är överrepresenterad bland de avhoppande politikerna bidrar avhoppet till att understryka en redan befintlig obalans.

Summan av dessa tidigare undersökningar skulle alltså kunna sammanfattas så att de politiska avhoppet överlag inte kan sägas höra ihop med brister i demokratin i kommunerna eller i partierna så bör avhoppet tas på allvar eftersom de får demokratiska konsekvenser. En konsekvens är att, som nämnts tidigare, unga och kvinnor är överrepresenterade bland de avhoppanden vilket innebär att denna grupps representativitet försämras i kommunpolitiken. Representativitet är viktigt i kommunpolitiken, exempelvis spelar andelen kvinnor i fullmäktige roll för hur de politiska besluten i en kommun fattas.²⁰

Ett avslutande skäl eller risk, som jag vill belysa som en följd av politiska avhopp är scenariot att ett de politiska avhopparna inte ersätts och det uppstår så kallade ”tomma stolar”.²¹ Dessa så kallade tomma stolar innebär krasst att följden blir att de medborgare som lagt sina röster på en representant som väljer att hoppa av, saknar representation i kommunpolitiken, oftast i fullmäktige. Och om man så vill kan dessas röst ses som bortkastad eller missbehandlad.

Hur ser det ut i Kalmar kommun?

Efter att ha tittat på trender i kommunpolitiken sett till ett riksplan samt risker och eventuella följder av de förtida politiska avhoppet, så är det intressant att se hur min egen undersökning över avhoppet i Kalmar kommun kan jämföras med dessa fakta.

Innebär de politiska avhoppet i Kalmar kommun att det finns demokratiska problem? Väljer man att enbart se avhoppet som en bekräftelse för detta vore naturligtvis svaret, ja. Men syftet med min undersökning i Kalmar är främst att titta på orsakerna bakom avhoppet och framför allt på de som inte angivit en praktisk/privat orsak till sitt avhopp. Detta för att ta reda på om det finns fall med avhoppande politiker som hoppat av sitt uppdrag på grund av politiska, partiinterna, demokratiska eller dylika orsaker. Finns det någon trend här? Om så skulle vara fallet skulle detta kunna vara till hjälp för både partierna i kommunpolitiken och de kommunala tjänstemännen för att motverka eventuella framtida politiska avhopp som kan få följder likt dem som behandlas i tidigare avsnitt.

Nedan följer redovisningen av resultat för min undersökning, diagrammen och tabellerna kan verka enkla men det krävs en hel del tid och arbete för att få fram dessa. Jag har gjort mitt yttersta för att göra tabellerna så tydliga som möjligt och under varje tabell finns ett försök till förtydligande och förklaring.

Tabell 1. Fördelning mellan kön bland avhoppande politiker i Kalmar kommun.

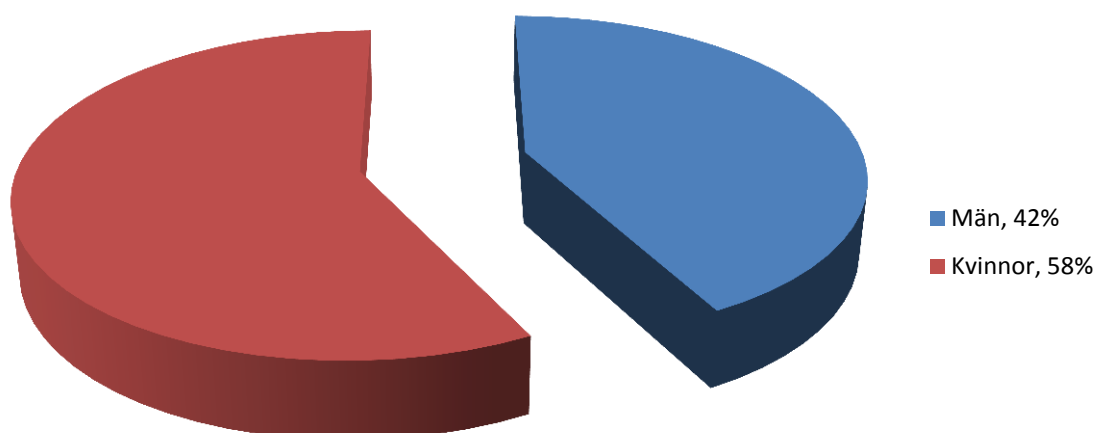
---

¹⁹ Järnbert, Mikaela och Johan Wilén (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

²⁰ se Svaleryd (2009); Lindgren och Vernby: *Att ta plats i politiken* (2007)

²¹ Järnbert, Mikaela och Johan Wilén (2013). *Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

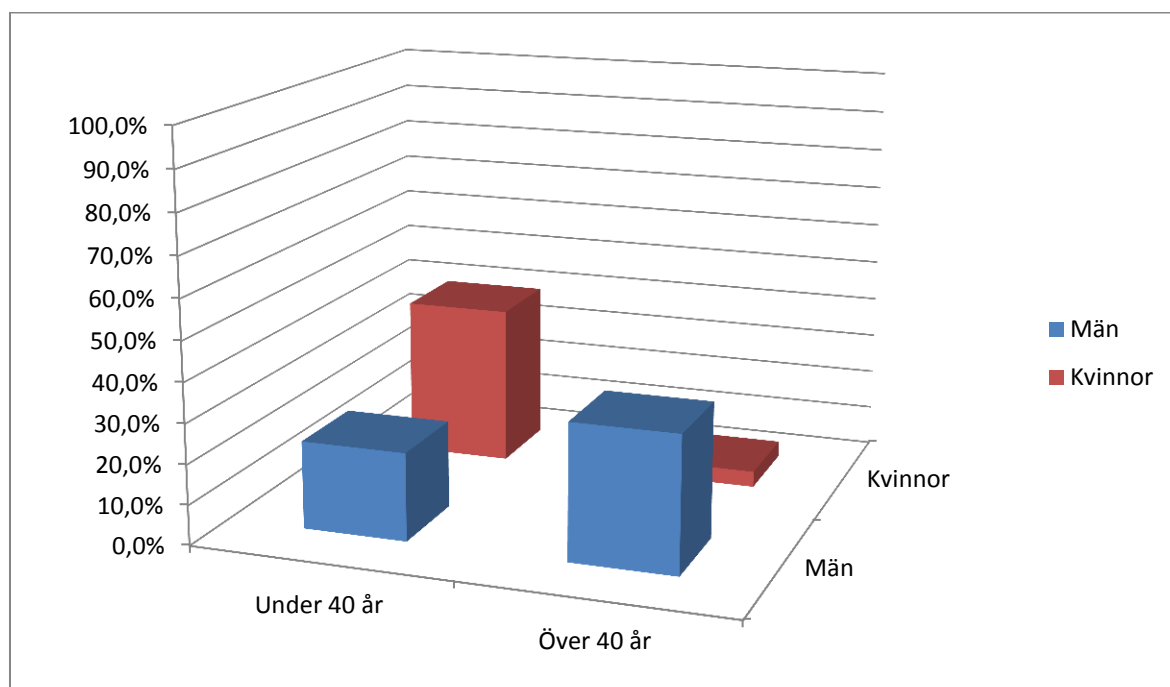
Fördelning mellan kön avhoppande politiker

Kommentar:

Detta diagram säger egentligen inte särskilt mycket utan blir snarare intressant att återgå till när man gräver djupare i respektive tårtbit. Då blir det mer intressant att notera att exempelvis andelen kvinnor som hoppar av i förtid är störst.

Tabell 2. Åldersfördelning inom kön bland avhoppande politiker.

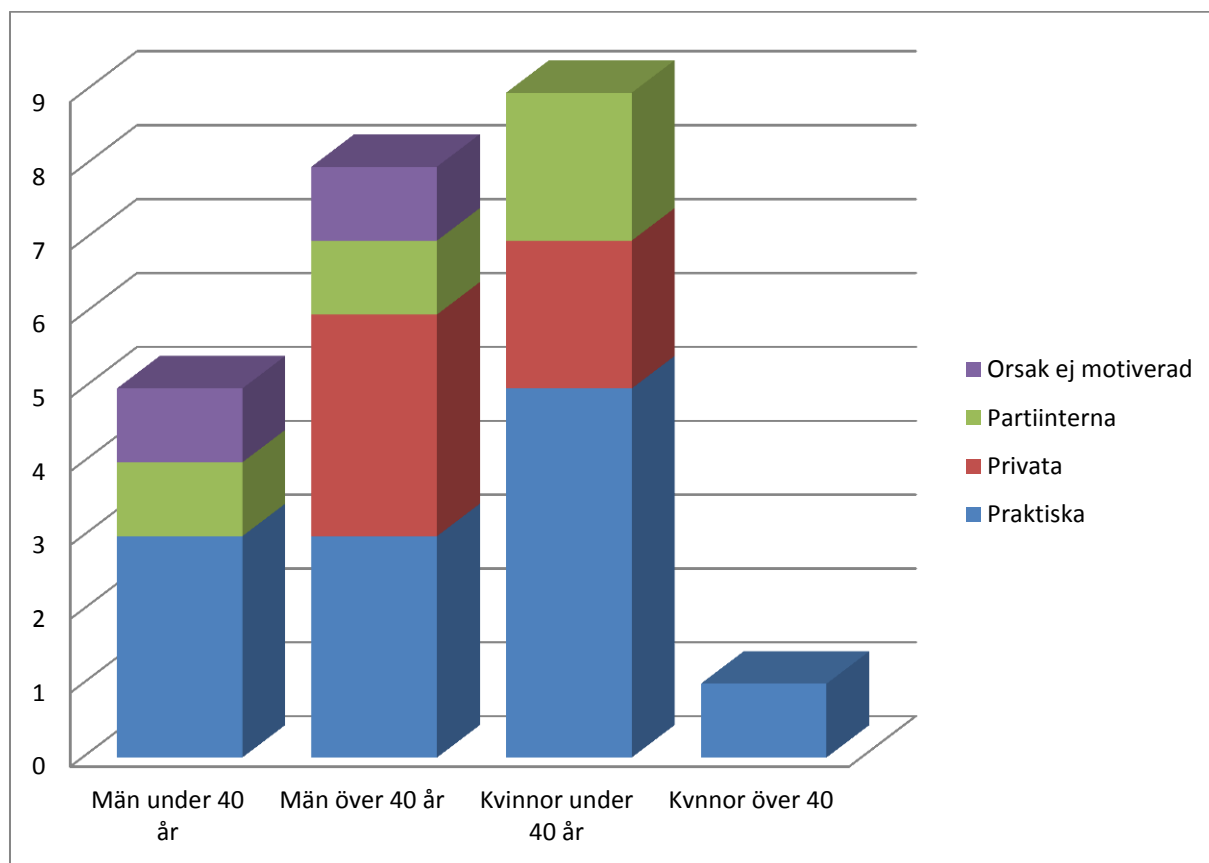
Kommentar:

Statistiken ovan visar att de två klart mest representerade grupperna är män över 40år (34%) och kvinnor under 40år(40%). Kvinnor över 40 år är däremot i hög grad underrepresenterade i denna jämförelse. Det är i hög grad väsentligt att ta med sig resultatet ovan när man studerar

nästa tabell (tabell 3) eftersom kolumnerna ovan visar hur stor del av de totala avhoppen som inryms i staplarna i tabell 3.

Varför väljer förtroendevalda kommunpolitiker att hoppa av sina uppdrag?

Tabell 3. Orsaker till politiska avhopp uppdelat i kön och ålder.

Kommentar:

Kolumnerna ovan visar av vilka orsaker politikerna väljer avsäga sina uppdrag. Viktigt att poängtera när man studerar dessa staplar är att dessa innefattar olika stor andel av den totala andelen avhopp. Man bör därför gå tillbaka och titta på tabell 2 som beskriver hur stor del av de totala som varje grupp innebär. Vi ser att det kanske är extra intressant att titta närmare på den stapel som innefattar kvinnor under 40 år, som vi dessutom i denna tabell konstaterat är den största andelen av avhoppade politikerna, men också stapeln för män över 40 som innebär 34% av den totala andelen. Totalt kommer 22 av 29 avhoppande från dessa två grupper. Som staplarna vittnar om är det i tre av fyra kategorier det praktiska orsaker som är den dominerande faktorn i vilken avhoppet grundar sig i.

Bland män över 40 anger en majoritet att orsaken till dess avhopp var andra än praktiska. Nästan 40 %, eller om ni vill, 3 personer, inom denna grupp anger privata skäl(rödmarkerat) som orsak till sitt avhopp och ca 15 % anger partiinterna.

Bland kvinnor under 40 år, som alltså innefattar hela 40 %, 12 personer, av den totala andelen politiker som valde att hoppa av i förtid angav 45% andra skäl än praktiska för sitt avhopp. Inom dessa är det delat mellan privata och partiinterna.

Totalt är det över 40% av de som totalt innefattas av undersökningen som angett andra skäl än praktiska för sina avhopp. Mest representerade bland dessa är alltså kvinnor under 40år och män över 40 år, de är alltså svårt att se någon direkt trend, som jag var ute efter från början.

Men här kan ändå finnas anledning till att titta närmare på orsakerna, varför ser det ut så här? Varför är dessa grupper både högt representerade bland avhoppare och i de kategorier som jag anser att man kan göra något åt? För att göra detta krävs dock mer tid.

Diskussion och jämförelse

De tidigare undersökningarna kring förtida avhopp i kommunpolitiken som jag tittat på för att kunna jämföra Kalmar kommun med, ingår ofta i större undersökningar med fokus på att ta reda på hur den svenska demokratin mår. Jag nämnde tidigare en rapport från 2014 som pekar på att de finns anmärkningsvärt många hälsotecken som tyder på att hälsoläget för kommunpolitiken i dag är bättre – eller i alla fall inte sämre – jämfört med slutet på 1990-talet. De indikatorer som kan pekar på detta scenario är bland annat de som är punktade nedanför:

- Valdeltagandet har kontinuerligt ökat i varje val sedan 2002.
- Politikerförtroendet har stärkts sedan bottennoteringarna 1998.
- Förtroendet för partiernas förmåga att fullgöra sina uppgifter i den representativa demokratin har ökat.
- Under 00-talet har partiernas medlemsförluster bromsats upp, planat ut och haft en viss positiv trend de gångna två åren.
- Partierna upplever inte större problem i dag, jämfört med vid 1990- talets slut, att finna kandidater till förtroendeuppdrag.
- Viljan hos medborgarna att ta på sig förtroendeuppdrag har över tid inte förändrats till det sämre.²²

Av ren nyfikenhet ville jag ta reda på om dessa indikatorer stämde överens med hur det ser ut i Kalmar kommun. Mycket av det jag hittat stämmer överens med ovanstående antaganden, exempelvis ökade valdeltagande i Kalmar kommun från 83,68% i valet 2010 till 85,24% i valet 2014, en ökning på 1,56 procentenheter.²³ Vad gäller förtroendet i Kalmar kommun ligger man på 45 av 100 på en indexskala, detta är dock något högre än snittet i andra svenska kommuner. Och framförallt ökar förtroendet från föregående år från 40 till dryga 45 i index. Men här ska noteras att Kalmar kommun har haft några tuffa år och backade faktiskt stadigt i förtroendemätningar åren 2014-2016 innan trenden vände.²⁴

Av de fakta och de undersökningar som jag ovan behandlat, kan vi koka samman detta till att det faktiskt finns en god anledning till att intressera oss för politikens villkor och

---

²² "Ingen partikris trots allt?", i Annika Bergström och Henrik Oscarsson (red), Erlingsson, Gissur Ó. och Mikael Persson (2014). Göteborgs universitet: SOM-institutet

²³ www.val.se/val/val2014/slutresultat/K/kommun/08/80/index.html

²⁴ SCB:s medborgarundersökningar för Kalmar kommun. Från 2014-2017

arbetsformer, och närmare studera vad det är som gör att politiker känner att de inte kan fullfölja sitt uppdrag och väljer att hoppa av. Och det är egentligen först när vi tagit reda på detta, eller åtminstone kan tyda någon form av mönster, som vi på allvar kan resonera kring vilka åtgärder som skulle kunna genomföras i syfte att minimera antalet förtida avhopp från kommunpolitiken.

I Kalmars fall är egentligen slutsatsen att det är svårt att peka på ett mönster som säger att det finns något generellt problem eller någon enskild grupp som skulle kunna anses som extra drabbad eller direkt återkommande. Av de politiker som innefattades av undersökningen är det Män över 40 år (40 % av total andel) och kvinnor under 40 år (40 % av total andel), som alltså dominerar statistiken. Det jag ser som tycker kan noteras är statistiken över kvinnor under 40 år, som jag tidigare nämnt, som alltså innefattar totalt 20 % av de tillfrågade, dessa angav andra skäl än praktiska för sitt avhopp. Här kan finnas anledning till att titta närmare på orsakerna bakom dessa avhopp, hade jag haft betydligt mer tid än vad jag haft för denna undersökning hade jag definitivt gett mig in på att gräva djupare i detta.

Annars spretar ju statistiken än en aning med kvinnor under 40 år och män över 40 år som de två absolut största grupperna. Där känns det svårt att med de underlag som jag använde mig, som sträcker sig knappt två år bakåt, hitta några direkta trender för politiska avhopp i Kalmar kommun. Här är det också en fråga om tid, hade det funnits mycket mera tid så skulle jag naturligtvis studerat och tagit med statistik för avhopp från flera år tillbaka, för att eventuellt kunna se tydligare trender. Men åtminstone fått en större signifikans.

Egna reflektioner

Under tiden jag skrivit denna mindre rapport insåg jag att om jag hade haft mer tid till denna undersökning skulle jag gärna gått ännu djupare och försökt ”attackera” politikerna ytterligare, och kanske inte enbart de avhoppande.

Ytterligare frågor som skulle kunna ställts till både avhoppande och aktiva politiker:

- *Anser kommunpolitikerna att tjänstemännens har för mycket inflytande?
- *Upplevs det att det förekommer partiinterna problem, både inom egna och andra partier?
- *Politiken som karriärsväl?
- *Finns det eller upplevs det som ett problem med tomma stolar? (Borde ej vara fallet i Kalmar)
- *Är kvinnor underrepresenterade i kommunpolitiken?

Om jag personligen ska ta upp en risk med politiska avhopp som jag anser är viktigt att ta i beaktning, oavsett om vi konstaterar att problemet med avhoppande politiker är stort eller litet i landets kommuner, är det risken för skevheter kring representativet. Den skevhet som riskerar att uppstå redan under eller direkt efter valen (alltså redan innan politiker hunnit hoppa av), också förstärks under mandatperiodens gång, i och med att en viss grupp är eller har varit överrepresenterad bland avhopparna. Med skevhet syftas alltså till att om en viss grupp är underrepresenterad redan på valsedlarna eller direkt efter val när mandat ska fördelas, och denna grupp sedan är överrepresenterad bland de avhoppande politikerna bidrar avhoppet till att understryka en redan befintlig obalans. Detta bör varje kommun ta i beaktning enligt mig. Medborgarna vill kunna känna att den de väljer att lägga sin röst på för att representera dem i kommunpolitiken, också kan och vill fullfölja sitt uppdrag.

Källor

Litteratur

"Ingen partikris trots allt?", Bergström, Annika och Oscarsson, Henrik (red), Erlingsson, Gissur Ó. och Persson, Mikael (2014). Göteborgs universitet: SOM-institutet.

"Intervju som metod", Dalen, Monica. 2:a upplagan, Gleerups förlag, 2007.

"Politikens villkor- Om engagemang och avhopp i kommunpolitiken", Erlingsson, Gissur Ó. Fogelgren, Mattias och Öhrvall, Richard, från Linköpings universitet, 2010.

"Unga politiker i Dalarna. Varför hoppar de av och vad kan få dem att stanna kvar i politiken?" Hassis, Linnea, Kåks, Helena och Söderfeldt, Jan (2009), Falun: Dalarnas forskningsråd.

"Folkvaldas villkor i kommunfullmäktige", Järnbert, Mikaela och Johan Wilén (2013). Stockholm: Statistiska centralbyrån.

"På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin", i SOU 2001:48, Nielsen, Peder (2001).

"Förtroendevalda i kommuner och landsting" Persson, Jessica och Richard Öhrvall (2008). En rapport om politikerantal och representativitet. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

"Politiskt entreprenörskap", Silander, Daniel & Charlotte Silander (red.). Stockholm: Santéus förlag (2105).

Internet

www.val.se

SCB:s medborgarundersökningar för Kalmar kommun. Från 2014-2017.